

Učení je děj

Skupinová práce není něco, do čeho se jednoduše skočí po hlavě. Učitel musí být na takovou činnost dobře připraven.

Za prvé by měl zjistit, *zda je místnost třídy pro skupinovou práci vhodná*. To znamená rozhlédnout se a posoudit, zda je možné přestěhovat židle a stoly tak, aby mohlo samostatně pracovat 4 – 5 skupin. Nejlepší je, když může skupiny umístit do jednotlivých rohů v takové vzdálenosti, aby se při práci vzájemně nerušily. Pokud stoly přemístit nelze, dvě až tři skupiny se mohou zkusit přemístit například do prostoru chodby. Nejlepší je ovšem nechat všechny pohromadě v jedné místnosti – brzy zjistíme proč.

Vynikající je, když má každá skupina prostor k vystavení svých výtvorů poblíž místa, kde sedí. To znamená, že se mohou využít nástěnky a zdi nebo že má každá skupina navíc stolek, kde jeden nebo dva žáci mohou odděleně pracovat například na přípravě materiálů větších formátů.

Rozhodne-li se učitel pravidelně využívat skupinovou práci jako výukovou metodu, potom musí *žáky na tento styl práce připravit*. Taková příprava je proces – může být velmi živá a zábavná a žáci si během ní mohou uvědomit leccos nového o rysech své vlastní osobnosti. Můžete začít vytvořením různých příležitostí ke skupinové práci na témata, která nejsou pro danou skupinu příliš obtížná. Učitel by měl se svou třídou procvičovat dvě základní věci:

- jazyk
- způsob práce.

Pokud učitel nechá žáky pustit se do práce, aniž jim dá důležité instrukce, jak si počínat a jak spolu hovořit, pak se z práce snadno může hned první den stát anarchie. Učitel by měl na jasných příkladech vysvětlit, proč je tak důležité všimnout si, co a jak říkáme, když pracujeme ve skupině

Praktická stránka práce přináší mnoho nového. Pro učitele, který byl až dosud absolutním pánem situace, není pochopitelně snadné okamžitě přejít k modelu, ve kterém část odpovědnosti přejímají žáci.

Žákům je třeba říci, že sami postupně přijdou na to, jak pracovat. Takový přístup oceňuje většina mladých lidí, protože jsou možná právě v období svého života, kdy chtějí být nezávislí na dospělých.

Učitel má nyní mnoho věcí na starosti. Musí dohlížet na to, aby témata, na kterých žáci pracují, byla dobře uspořádána a aby bylo k dispozici dost různorodých materiálů, které

mohou použít. Musí zajistit nejen dostatek materiálů informačních, ale také se postarat o materiály k produkci – čtvrtky, papíry, tužky, fixy, diktafon atd.

Učitel dohlíží na to, aby proces dobře probíhal. Měl by zasáhnout v případech, kdy cítí, že skupina nefunguje, jak by měla. Měl by také zasáhnout, když vidí, že některá skupina má organizační problémy. Je stále k dispozici, aby pomoci svého „katalyzátoru“ posunoval věci po krůčcích kupředu.

Na začátku i později je důležité (postupně však méně a méně), aby učitel osobně hovořil s jednotlivými studenty. Právě v tom je zřejmě jeho nejvýznamnější úloha, pokud hovoříme o efektivní skupinové práci. Bere si žáky stranou, aby s nimi promluvil nebo jim poradil, jak lépe spolupracovat. Někdy třeba může někomu zadat zvláštní úkol – může se jednat o inteligentního žáka, který by se mohl více snažit, nebo o žáka, který jeví nadprůměrný zájem o předmět. Učitel tu má příležitost dát mu materiály navíc, například pro domácí práci. Nesmí však zapomínat ani na druhou stránku, že má také povinnost vést žáky jako jednotlivce, cvičit je v lepší spolupráci, ve větší soudržnosti – učit je, jak se stát aktivními občany, dobrými členy rodiny atd.

V neposlední řadě musí učitel dbát na to, aby výsledek skupin nebyl výsledkem jeho vlastní práce, ale výsledkem snažení každé ze skupin. Důležité je to, na co žáci sami přijdou. Učitel by měl do jejich práce vkládat pouze svůj „katalyzační enzym“, svou energii, a nikoli svůj vlastní pracovní styl, protože ten se může lišit od stylu, který vyhovuje jednotlivým žákům.

*Co je hlavní podmínkou efektivní skupinové práce? Lze to vyjádřit slovy Ichaka Adizeze, který se domnívá, že musí hlavně fungovat *dobrá spolupráce mezi členy skupiny*.*

Někdo ve skupině musí dohlížet na to, aby všichni opravdu pracovali. Práce musí mít tempo, efektivitu. Je nutné, aby skupina neustále pracovala naplno.

Ve skupině musí být někdo, kdo má smysl pro zařizování – „organizátor“. Stará se o to, aby stále bylo všechno v pořádku: materiály, čas, peníze, rámcové podmínky – zajišťuje, aby každý měl co na práci, informuje učitele atd.

Potom jsou v každé skupině zapotřebí jedna až dvě zapálené duše. Aby se mohlo nově přemýšlet, je zapotřebí nových nápadů. Tato osoba nebo osoby zajišťují, aby se skupina nepohybovala ve vyjetých kolejkách.

A bylo by pěkné mít někoho, kdo by se staral o integraci – člověka, který si umí vzít na starosti kvalitu soudržnosti, který zajistí, aby skupina věnovala určitý čas hledání a vytváření dobrého pracovního prostředí, nebo obstará občerstvení. Každá skupina by tak vždy měla mít své zástupce, kteří se budou starat o zmíněné věci.

I. Adizes říká, že úspěch skupinové práce závisí právě na rovnoměrném zastoupení těchto funkcí ve skupinách. To je samozřejmě ideální situace. Takovým způsobem

dokážete sestavit skupinu, máte-li na výběr ze 100 lidí. Reálná situace je, že ne v každé třídě se vyskytnou všechny typy, nebo jich není dost. Musíme proto situaci řešit tak, že budeme všechny žáky připravovat ve všech zmíněných oblastech. Potom můžeme doufat, že se situace bude stále zlepšovat a že žáci budou v tomto stylu stále zkušenější.

Ale co vlastně získáme, když budeme používat skupinovou práci? Učitel nyní získal prostor pro práci s jednotlivými žáky. Má čas hledat dobré nápady, vytvářet pro žáky nové výukové situace. Má teď čas vnášet do činností ten správný katalyzátor místo toho, aby jen vykládal a přednášel.

Učitel nyní může o něco hlouběji sledovat učební proces jednotlivých žáků a jejich schopnost vstřebávat znalosti. Bude mít více času provádět u jednotlivých žáků kvalitnější pozorování jejich práce, kvalitnější hodnocení. Získá čas na sledování osobních pokroků každého žáka a pomocí individuálních rozhovorů může být žákům lepším rádčem. Získá čas na to, aby mohl pečovat o kulturu učení ve třídě a rozvíjet konstruktivní spolupráci ve vzdělávání.

Jestliže učitel skutečně využívá tento systém k individuálním rozhovorům s žáky, vytváří to mezi nimi úplně jinou atmosféru. Jestliže se to stane pravidelnou součástí výuky, žáci přestanou mít dojem, že učitel s nimi chce mluvit jen tehdy, když něco provedli a mají dostat kázání. Učitel si je bere stranou k individuálním rozhovorům třeba proto, že má pro ně dobrou radu nebo že našel něco zajímavého, o čem chce s nimi mluvit.

Tento systém připravuje žáky nejen pro další školní činnosti, ale vůbec pro život, protože situace, které jsme pro ně takto vytvořili, se podobají situacím jejich budoucího působení v zaměstnání. Budou muset na věci přicházet sami, někdy společně s druhými. V životě budou muset spolupracovat s ostatními lidmi a k tomu je škola může vybavit velkými zkušenostmi. Budou toho o sobě hodně vědět, zjistí, který z výše zmíněných typů podle I. Adize je uvnitř nich nejsilnější. Jsem společenský člověk? Jsem tvůrčí člověk? Jsem dobrý organizátor?

Zdroj: Pětkrát hurá demokracii, E.Kjærgaard, R.Marineniene. Agentura Strom, Praha 1997, str.57-59